

لا إله إلا الله محمد رسول الله
آشنایی با عربستان
عبدالله نصیری

بسم الله الرحمن الرحيم

آشنایی با عربستان

نویسنده:

عبدالله نصیری

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵
آشنایی با عربستان ----- ۹
مشخصات کتاب ----- ۹
جلسه اول: جغرافیای عربستان ----- ۹
موقعیت عربستان: ----- ۹
مساحت: ----- ۱۰
همسایه‌ها: ----- ۱۸
نواحی سه‌گانه: ----- ۱۸
آب و هوا: ----- ۱۸
تقسیمات کشوری (مناطق) و نحوه اداره مناطق: ----- ۲۰
جمعیت: ----- ۲۰
جلسه دوّم: مشخصات دیگری از کشور عربستان ----- ۲۱
پایتخت، شهرها و بنادر مهم و موقعیت هر کدام: ----- ۲۱
پول و ارزش ریالی: ----- ۲۳
تعطیلات رسمی: ----- ۲۳
فرق مذهبی: ----- ۲۴
مناطق، موقعیت و جمعیت شیعیان: ----- ۲۴
جمعیت مهاجران و موقعیت‌های شغلی آنان: ----- ۲۵
جلسه سوّم: اوضاع کشاورزی عربستان ----- ۲۵
وضعیت عمومی کشاورزی در عربستان: ----- ۲۵
نحوه تأمین آب کشاورزی: ----- ۲۶
مناطق مستعد برای کشاورزی: ----- ۲۹
واردات محصولات کشاورزی: ----- ۳۰

صادرات محصولات کشاورزی: ۳۰
نحوه تأمین میوه مورد نیاز: ۳۱
جلسه چهارم: اوضاع اقتصادی عربستان- ۱ ۳۱
ذخایر و منابع طبیعی: ۳۱
گاز و جایگاه جهانی: ۳۴
سایر ذخایر و منابع: ۳۴
برنامه‌های توسعه و نحوه بودجه‌بندی: ۳۵
جلسه پنجم: اوضاع اقتصادی عربستان- ۲ ۳۶
زیر ساخت‌های اقتصادی جدید: ۳۶
درآمدهای حج، عمره و گردشگری: ۳۷
سایر درآمدها: ۳۷
بدهی‌های داخلی و خارجی: ۳۸
جذب سرمایه‌های خارجی: ۳۸
وضعیت بورس: ۳۹
واردات عربستان: ۴۰
صادرات عربستان: ۴۰
جلسه ششم: قوای سه‌گانه در عربستان ۴۰
پیشینه قانون اساسی: ۴۰
تشکیل دولت سوم سعودی و جایگاه شاهزاده‌ها و شاهان سعودی: ۴۰
کابینه عربستان، ترکیب آن و موقعیت شاهزاده‌ها در کابینه: ۴۲
مجلس شورای مشورتی: ۴۲
قوه قضاییه (دادگستری، شورایعالی قضایی، شورای داوری و قبیله‌ای، دادگاههای استیناف و ...) ۴۴
جلسه هفتم: عضویت در پیمانهای منطقه‌ای و بین‌المللی ۴۵
اتحادیه عرب ۴۵

شورای همکاری خلیج‌فارس: ۴۵
سازمان کنفرانس اسلامی: ۴۷
سازمان تجارت جهانی: ۴۸
جلسه هشتم: مناسبات با آمریکا- ۱ ۴۹
حضور غربی‌ها در گذشته و حال در عربستان: ۴۹
مناسبات با آمریکا قبل از حادثه ۱۱ سپتامبر: ۵۱
القاعده و اسامه بن‌لادن: ۵۳
جلسه نهم: مناسبات با آمریکا- ۲ ۵۴
تشریح حادثه ۱۱ سپتامبر و پیامدهای آن برای عربستان: ۵۴
روابط آمریکا و عربستان پس از ۱۱ سپتامبر: ۵۷
جلسه دهم: اوضاع اجتماعی عربستان- ۱ ۶۰
جایگاه زنان و نقش آنان در اجتماع: ۶۰
احزاب و جمعیت‌ها: ۶۱
ازدواج و طلاق: ۶۲
وضعیت سواد: ۶۳
دانشگاهها و مراکز آموزش عالی: ۶۴
جلسه یازدهم: اوضاع اجتماعی عربستان- ۲ ۶۴
وضعیت کار بیکاری: ۶۴
فقر و شکاف‌های طبقاتی: ۶۶
انتخابات: ۶۷
مطبوعات و رسانه‌ها: ۶۷
اوضاع شیعیان: ۶۹
جلسه دوازدهم: معرفی نهادهای عربستان ۷۲
هیأت کبار علما و موقعیت آن: ۷۲

طایفه آل الشیخ: ----- ۷۲
هیأت‌های امر به معروف و نهی از منکر: ----- ۷۲
گروههای خیریه داخلی و خارجی: ----- ۷۴
گروه گفتگوی ملی: ----- ۷۵
جلسه سیزدهم: مناسبات جمهوری اسلامی ایران و عربستان ----- ۷۵
قبل از انقلاب اسلامی: ----- ۷۵
زمان جنگ تحمیلی: ----- ۷۷
بعد از حمله عراق به کویت: ----- ۷۷
چالش‌های حج: ----- ۷۸
وضعیت کنونی و دیدگاههای ملک‌عبداللّه: ----- ۷۹
روابط اقتصادی: ----- ۸۰
درباره مرکز ----- ۸۲

آشنایی با عربستان

مشخصات کتاب

سرشناسه : نصیری، عبدالله، ۱۳۳۶ -

عنوان و نام پدیدآور : آشنایی با عربستان/عبدالله نصیری.

مشخصات نشر : تهران: مشعر، ۱۳۸۶.

مشخصات ظاهری : ۷۲ ص.

شابک : ۴۰۰۰ ریال ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۰۵۲-۹

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

موضوع : عربستان سعودی.

رده بندی کنگره : DS۲۰۴/ن۶آ۵

رده بندی دیویی : ۹۵۳/۸

شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۸۸۵۵۷

ص:۱

جلسه اول: جغرافیای عربستان

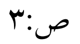
موقعیت عربستان:

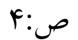
عربستان کشوری آسیایی است و در منطقه استراتژیک خاورمیانه قرار دارد و بزرگترین کشور این منطقه می‌باشد. مساحت این کشور بخش بزرگی از شبه جزیره عربستان یعنی حدود ۸۵ درصد این شبه جزیره را تشکیل می‌دهد. از غرب و شرق به دریای سرخ و خلیج‌فارس مرتبط است و همین دسترسی به آب‌های آزاد این امکان را برای این کشور به وجود آورده تا از دو سوی آن برای حمل‌ونقل‌های دریایی و واردات و صادرات استفاده شود. مرز دریایی این کشور را حدود ۲۶۴۰ کیلومتر برآورد کرده‌اند که بیشترین مرز آبی کشورهای منطقه است.

مساحت:

عربستان‌سعودی ۲ میلیون و ۲۴۰ هزار کیلومترمربع برابر با ۸۶۴ هزارو ۸۶۹ مایل مربع وسعت دارد. این وسعت تقریباً ۵/ ۱ برابر

ص:۲

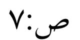

ص:۳

ص:۴۰

ص:۵

ص:۶

ص:۷

ص:۸

ص:۹

ص:۱۰

ایران، سه برابر فرانسه و چهار برابر عراق است لیکن حدود ۷۵ درصد از این وسعت را بیابانهای خشک و بی آب و علف پوشانده‌اند. سه صحرای بزرگ «نفود»، «دهنا» و «ربع‌الخالی» مهمترین کویرهای عربستان هستند. عربستان از نظر هندسی بیشتر به شکل یک مستطیل طولانی است به گونه‌ای که طولانی‌ترین قطر طولی این کشور که از خلیج عقبه شروع و تا بندر جده امتداد می‌یابد، ۲۲۶۰ کیلومتر است و قطر دیگر آن که عرضی است از بندر ظهران در کنار خلیج‌فارس در شرق شروع و تا بندر جده در کنار دریای سرخ ادامه دارد ۱۲۶۰ کیلومتر می‌باشد.

همسایه‌ها:

کشور عربستان‌سعودی که نخستین کشور است که به نام بنیانگذاران آن نامیده شده است از شمال به کویت، عراق و اردن، از شرق به خلیج‌فارس، قطر و امارات متحده عربی و از جنوب به کشورهای عمان و یمن محدود است و تمامی مرزهای غربی این کشور را کرانه‌های دریای سرخ دربر گرفته است. عربستان به دلیل برخورداری از مرزهای زمینی ۴۴۱۵ کیلومتری بیشترین اختلافات را با کشورهای همسایه خود از جمله با دو کشور عربی جمهوری یمن و سلطنت‌نشین عمان داشته که در سال‌های اخیر برای رفع این اختلافات گامهایی برداشته شده است.

نواحی سه‌گانه:

جغرافیدانان، عربستان را به طور کلی به چهار منطقه و سه ناحیه تقسیم می‌کنند. ارتفاعات غربی که از خلیج عقبه شروع و به حجاز و عسیر در جنوب پایان می‌یابد. منطقه نجد که در مرکز شبه‌جزیره عربستان است، منطقه احساء که در سواحل جنوبی خلیج‌فارس قرار دارد و در نهایت منطقه کویری و بیابانی که منطقه قابل توجهی از مساحت این کشور را پوشانده است. اما سه ناحیه عربستان را «تهامه» و «نجد» و «حجاز» نامیده‌اند که تهامه از سواحل دریای سرخ تا سرزمین نجران است. ناحیه نجد شامل منطقه وسیعی در مرکزیت عربستان است و کانون شکل‌گیری فرقه وهابیت و دولت سعودی است و سرانجام ناحیه حجاز که از شمال غربی شروع و تا جنوب غربی کشور امتداد دارد و شهرهای مقدس مکه و مدینه و نیز بندر استراتژیک جده را در بر گرفته است.

آب و هوا:

کشور عربستان‌سعودی در منطقه نیمکره شمالی و نزدیکی خط استوا واقع شده و به همین دلیل خورشید بر این کشور به صورت مستقیم می‌تابد به گونه‌ای که درجه حرارت در برخی مناطق این کشور بسیار طاقت‌فرساست. به دلیل همین نزدیکی به استوا اختلاف دما و نیز مدت روشنایی و تاریکی بین فصول اختلاف اندکی وجود

ص:۱۱

ص: ۱۲

دارد. به دلیل وجود صحراها و گرمای شدید هوا، میزان نزولات جوی در عربستان بسیار اندک است به گونه‌ای که در ریاض سالانه حدود یکصد میلیمتر و در جده تا ۸۵ میلیمتر باران می‌بارد در حالی که در بندر انزلی ما بعضی از روزها تا ۲۰۰ میلیمتر باران می‌بارد.

تقسیمات کشوری (مناطق) و نحوه اداره مناطق:

کشور عربستان‌سعودی از نظر تقسیمات کشوری (اداری) به ۱۳ منطقه یا استان تقسیم شده و مسئولیت اداره هر منطقه برعهده یک امیر از خاندان بزرگ سعودی است. این امرا در حوزه تحت مسئولیت خود از اختیارات کامل برخوردار هستند و سطح آنان از نظر کشوری در مرتبه وزراء است. مناطق ۱۳ گانه عربستان عبارتند از: الشرقیه- الریاض- الحائل- القصیم- التبوک- المدینه‌المنوره- مکه‌المکرمه- الباحه- العسیر- نجران- جوف- جیزان و الحدودالشمالیه که مهمترین مناطق از نظر مذهبی مدینه و مکه و از نظر اقتصادی منطقه شرقیه است که بیشترین سکنه آنرا شیعیان تشکیل می‌دهند.

جمعیت:

طبق آخرین سرشماری صورت گرفته جمعیت عربستان‌سعودی ۲۳/۵ میلیون نفر است که با احتساب مساحت آن (۲/۲۴۰/۰۰۰ کیلومترمربع) تراکم نسبی جمعیت در هر کیلومترمربع ۱۲ نفر

ص: ۱۳

می‌باشد. ۸۵ درصد مردم عربستان در شهرها و ۱۵ درصد در روستاها زندگی می‌کنند. حدود ۷ میلیون نفر یعنی حدود ۱۳ از این جمعیت را مهاجران به این کشور تشکیل می‌دهند که قسمت اعظم آن اتباع چشم‌بادامی کشورهای جنوب شرق آسیا و اتباع کشورهای شبه قاره هستند که به کارهای فنی و خدماتی اشتغال دارند. رشد جمعیت عربستان حدود ۲/ ۳ درصد است و کارشناسان پیش‌بینی کرده‌اند که چنانچه این رشد جمعیت ادامه یابد در سال ۲۰۲۵ جمعیت عربستان به ۷۰ میلیون نفر بالغ می‌شود.

جلسه دوّم: مشخصات دیگری از کشور عربستان

پایتخت، شهرها و بنادر مهم و موقعیت هر کدام:

پایتخت عربستان شهر ریاض است که در مرکز این کشور قرار دارد. بیش از ربع قرن پیش به دلیل اتحاد محمدبن سعود اول و محمدبن عبدالوهاب در ریاض، این شهر موقعیت سیاسی و استراتژیک پیدا کرد و بعد از اینکه ملک عبدالعزیز پدر شاهان کنونی عراق در این شهر حکومت سعودی کنونی را بنا نهاد، ریاض اهمیت بیشتری پیدا کرد. این شهر هم اکنون بالغ بر ۴ میلیون نفر جمعیت دارد و مرکز سیاسی عربستان به شمار می‌رود.

مکه و مدینه دو شهر مقدس عربستان هستند که همه ساله پذیرای میلیونها مسلمان از سراسر جهان برای انجام مناسک عمره و حج هستند و یکی از دلایل اصلی شهرت عربستان وجود این دو شهر مقدس است. طایف، تبوک، احساء، نجران و احساء از دیگر شهرهای مهم این کشور هستند. جده مهمترین بندر عربستان سعودی است که علاوه بر موقعیت ممتاز تجاری و بازرگانی از نظر

ص:۱۴

ص: ۱۵

سیاسی نیز برای سعودی‌ها مهم است و پیش از این پایتخت عربستان بوده است. دو سوم زایران عمره و حج برای ورود به مکه و مدینه از فرودگاه این شهر استفاده می‌کنند و بیش از نیمی از واردات و صادرات عربستان از طریق بندر جده انجام می‌شود. پس از جده بندر دمام که در منطقه شیعه‌نشین «شرقیه» قرار دارد از مهمترین بنادر عربستان است. ظهران، جیزان، ینبوع و جبیل از جمله بنادر دیگر عربستان به شمار می‌روند.

پول و ارزش ریالی:

واحد پول عربستان ریال است که هر ۳/۷۵ ریال برابر با یک دلار است. این رقم از دهها سال پیش ثابت مانده است لیکن دولت در برابر گرانی و تورم‌هایی که پیش می‌آید از خزانه به جامعه پول سرازیر می‌کند و جلو کاهش ارزش پول ملی را می‌گیرد. واحدهای کوچکتر ریال «هلله» است که برخی قدیمی‌ها به آن «قروش» هم می‌گویند که هر یکصد «هلله» برابر یک ریال است. پولهای اسکناس عربستان شامل ۵۰۰ ریالی، ۲۰۰ ریالی، ۱۰۰ ریالی، ۵۰ ریالی، ۲۰ ریالی، ۱۰ ریالی، ۵ ریالی و یک ریالی است و ریال سکه‌ای نیز به واحدهای کوچکتر تقسیم شده است.

تعطیلات رسمی:

در عربستان تعطیلات رسمی اندک است. سعودی‌ها پنج روز

ص: ۱۶

قبل از عید سعید فطر و قربان تا پنج روز بعد از این دو عید بزرگ اسلامی را به عنوان تعطیل رسمی اعلام کرده‌اند و جدای از این تعطیلات فقط روزهای جمعه ادارات و نهادهای دولتی به صورت رسمی تعطیل است. تقویم اصلی عربستان که «ام القری» نامیده می‌شود بر اساس سال قمری تدوین شده و ابتدای آن اولین روز ماه محرم و آخر آن آخرین روز ماه ذیحجه می‌باشد.

فرق مذهبی:

دین رسمی مردم عربستان مسلمان است و پیروان ادیان دیگر در این کشور جایگاهی ندارند. بر اساس آمارهای منتشره دولتی حدود ۸۵ درصد از شهروندان سعودی سنی و از مذهب احمد بن حنبل پیروی می‌کنند و ۱۵ درصد بقیه نیز شیعیان هستند که بیشترین آنان در منطقه شرقیه عربستان سکونت دارند. اگر چه در ظاهر به فتاوی احمدبن حنبل عمل می‌شود لیکن آیینی که محمدبن عبدالوهاب آنرا پایه‌گذاری کرده است بیشتر در جامعه حاکمیت دارد.

مناطق، موقعیت و جمعیت شیعیان:

همانگونه که در جلسه اول اشاره شد عربستان سعودی به ۱۳ منطقه تقسیم می‌شود و بر هر منطقه‌ای یکی از امیران که همان فرزندان یا نوادگان ملک عبدالعزیز هستند حکومت می‌کنند. در حال حاضر مناطق ریاض و مکه‌مکرمه توسط دو فرزند

ص: ۱۷

ملک‌عبدالعزیز (برادران شاه) و ۱۰ منطقه دیگر توسط نوادگان و یک منطقه نیز توسط برادرزاده مؤسس سلسله سعودی اداره می‌شود. مناطق مکه و مدینه به لحاظ وجود دو شهر مقدس و وجود مسجدالحرام و مسجدالنبی «ص»، منطقه ریاض به دلیل وجود پایتخت، منطقه شرقیه بدلیل وجود معادن نفتی و منطقه تبوک به دلیل موقعیت کشاورزی و نزدیک بودن به مرزهای زمینی اسرائیل از شهرت بیشتری برخوردار هستند.

جمعیت رسمی شیعیان عربستان بیش از دو میلیون نفر است که اکثر آنان در منطقه شرقیه و شهرهای دمام، احساء و قطیف و حدود ۵۰ هزار نفر نیز در مدینه‌منوره سکونت دارند. اهمیت منطقه شرقیه به اندازه‌ای است که از سالها پیش فرزند ملک فهد امارت آن و فرزند امیرنایف وزیر کشور کنونی معاونت آنرا برعهده دارند. در اهمیت منطقه شرقیه همین بس که ذخایر عظیم نفتی عربستان که ۱۴ ذخایر جهانی است در این منطقه قرار دارد و بیش از ۹۰ درصد از درآمد سالانه عربستان از این منطقه تأمین می‌شود. شیعیان در دوره‌های گذشته از حیث نشر عقاید و انجام شعایر دینی در فشار شدیدی بودند لیکن در سالهای اخیر از آزادی بیشتری برخوردار شده و مذهب شیعه به عنوان یکی از مذاهب پذیرفته شده است و شیعیان اجازه استخدام در ارگانهای دولتی را یافته‌اند و چند تن از علمای شیعه نیز به گروه «گفتگوی ملی» که چند سال پیش توسط ملک‌عبداللّه بنیان نهاده شد وارد شدند.

جمعیت مهاجران و موقعیت‌های شغلی آنان:

منابع رسمی عربستان و رسانه‌های گروهی این کشور جمعیت مهاجران را بین ۶ تا ۷ میلیون نفر تخمین زده‌اند. شهروندان کشورهای اندونزی، مالزی، افغانستان، پاکستان، یمن و سودان بیشترین جمعیت مهاجران عربستان را تشکیل می‌دهند. پاکستانی‌ها و هندی‌ها بیشتر در صنایع خرد و امور ساختمانی و مهندسی شاغل هستند. سودانی‌ها و مصری‌ها بیشتر در مشاغل فرهنگی حضور دارند. اندونزیایی‌ها و مالزیایی‌ها در کار خدمات پرستاری بیمارستانها و امور خدماتی منازل متمولین عربستان انجام وظیفه می‌کنند. شهروندان سعودی تن به کارهای سخت و بدنی نمی‌دهند.

قشر تحصیلکرده آنان در دانشگاهها و ادارات شاغل هستند و اقشار دیگر بیشتر به تجارت مشغول هستند که در کار خود از خدمات مهاجران بهره می‌گیرند و کشاورزی نیز بخش کوچکی از مردم عربستان را به خود مشغول کرده است. خلاصه اینکه بیشترین امور خدماتی، تولیدی و مدیریتی عربستان را خارجی‌ها انجام می‌دهند و همه ساله میلیاردها دلار درآمد خارجی‌ها از عربستان به کشورهای آنها حواله می‌شود.

جلسه سوّم: اوضاع کشاورزی عربستان

وضعیت عمومی کشاورزی در عربستان:

در عربستان به رغم کمبود زمین‌های قابل کشت و نزولات جوی، در سالهای اخیر با صرف بودجه هنگفت گام‌های خوبی برداشته شده است. دولت عربستان در سالهای گذشته و همزمان با توسعه زیرساخت‌های اساسی کشور برای رشد کشاورزی نیز یارانه‌های فراوان در اختیار کشاورزان قرار داده است. وام‌های کلان، کمک‌های بلاعوض و پرداخت یارانه قابل توجه برای خرید محصولاتی نظیر گندم و جو کشاورزان، موجب شده است که طی ده سال گذشته زمین‌های قابل کشاورزی به دو برابر افزایش یابد. به گونه‌ای که در سال ۲۰۰۰ و قبل از آن عربستان به یک صادر کننده گندم تبدیل شد اگر چه هزینه وارد کردن گندم ۱۵ یارانه‌های پرداخت شده و وام‌ها و کمک‌های بلاعوض بود.

نحوه تأمین آب کشاورزی:

عربستان یک کشور خشک و کم آب و علف است و

ص:۱۸

ص:۱۹

ص: ۲۰

۱۰۰ میلیمتر بارندگی سالانه در این کشور به دلیل گرمای شدید خیلی زود تبخیر می‌شود. اگر چه در سالهای اخیر به لطف درآمدهای سرشار نفتی، دولت آبهای خلیج‌فارس و دریای سرخ را به داخل کشور کشانده و برای استفاده بهینه آب شور را به شیرین تبدیل کرده است لیکن هنوز هم بیش از ۸۰ درصد از آب مورد نیاز کشاورزی و مصرف مردمی از منابع زیرزمینی بدست می‌آید. بنا بر یک آمار آب زیرزمینی عربستان بالغ بر ۳۵۰ هزار میلیارد مترمکعب می‌باشد که بخش قابل توجه آن قابل استفاده و برای حدود سه قرن کافی است لیکن چنانچه رشد جمعیت همین گونه باشد و دولت همچنان در صدد توسعه کشاورزی باشد و عدد زایران و مهاجران هم افزایش یابد این آب که از هزاران سال پیش ذخیره شده در فرصت کمتری مستهلک می‌شود چرا که در حال حاضر دیگر آبی برای ذخیره نمی‌ماند و به صورت مرتب از ذخایر بهره‌برداری می‌شود. در هر گوشه کشور که بهره‌برداری از آبهای زیرزمینی آسانتر بوده کشاورزی هم رونق بیشتری داشته است. در کشور عربستان هیچ رودخانه‌ای وجود ندارد و مردم برای استفاده از ذخایر باید به حفر چاه اقدام کنند.

مناطق مستعد برای کشاورزی:

اگر چه بخش عظیمی از مساحت عربستان را صحراهای خشک تشکیل داده‌اند لیکن در سال‌های اخیر به مدد بهره گرفتن از

ص: ۲۱

فناوری‌های جدید و استخراج آب در برخی مناطق، کشاورزی رونق قابل قبولی داشته است. طایف که در ۱۲۰ کیلومتری مکه قرار گرفته است، تبوک که در غرب عربستان است، قصیم که در مرکز و در بین راه مدینه به ریاض واقع است، ابهاء که در منطقه خوش آب و هوا و در مرز یمن است و احساء در منطقه شرقیه مهمترین مراکز تولیدات محصولات کشاورزی در عربستان هستند.

واردات محصولات کشاورزی:

همانگونه که گفته شد عربستان در سالهای اخیر در زمینه کاشت برخی غلات پیشرفت خوبی داشته و خودکفایی را تجربه کرده است لیکن هزینه این خودکفایی خیلی گران و حدود ۵ برابر بودجه‌ای است که صرف واردات می‌شود. با این وجود برنج از اقلام عمده واردات عربستان است که همه ساله صدها تن از این محصول از کشورهایی از جمله هند و پاکستان وارد عربستان می‌شود. اکثر حبوبات مورد استفاده شهروندان سعودی از کشور یمن تأمین می‌شود.

صادرات محصولات کشاورزی:

گندم یکی از محصولاتی است که اخیراً در عربستان به مرحله صادرات رسیده است. در سال ۱۹۹۲ میلادی اولین محموله از گندم تولید عربستان به خارج کشور صادر شد. در این سال تولید گندم

ص: ۲۲

عربستان به رقم بی‌سابقه ۴ میلیون تن رسید. لیکن در سالهای بعد مجدداً کاهش یافت به طوری که در سال ۲۰۰۰ میلادی تولید این محصول به ۸/ ۲ میلیون تن رسید. عربستان در تولید برخی محصولات مانند گوجه فرنگی و خرما نیز به حد صادرات رسیده است.

نحوه تأمین میوه مورد نیاز:

با وجودی که در عربستان برخی میوه‌ها نظیر: انگور و مرکبات و صیفی‌جات و انار تولید می‌شود لیکن این میزان برای مصرف داخلی و مهاجران و زایران کفایت نمی‌کند و دولت این کشور مجبور می‌شود که به شرکتهای بازرگانی اجازه واردات بدهد. در حال حاضر سیب، انگور، پرتقال، نارنگی و بسیاری دیگر از میوه‌های فصول مختلف به عربستان وارد می‌شود و مورد استفاده قرار می‌گیرد. پرتقال از مصر، سیب از ایران و شیلی، نارنگی از کشور پاکستان وارد می‌شود و در یک کلام در هر جای کره زمین که بر اساس گردش فصول میوه‌ای تولید شود عربستانی‌ها مشتری آن هستند.

جلسه چهارم: اوضاع اقتصادی عربستان- ۱

ذخایر و منابع طبیعی:

۱- نفت:

عربستان‌سعودی با بالغ بر ۲۶ میلیارد بشکه نفت، بیش از ۱۴ ذخایر این ماده حیاتی را در خود جای داده است. این رقم معادل ۳۳ درصد کل ذخایر کشورهای دیگر عضو اوپک می‌باشد.

نخستین امتیاز اکتشاف نفت عربستان در سال ۱۹۳۳ میلادی به شرکت استاندارد اویل کالیفرنیا واگذار شد. در سال ۱۹۴۸ شرکت نفتی آرامکو متشکل از شرکتهای تگزاکو، استاندارد اویل نیوجرسی و موبیل تشکیل شد. لیکن در سال ۱۹۷۵ نفت عربستان ملی شد ولی آرامکو همچنان در عربستان به عنوان یک مشاور قوی ماندگار شد و حتی در امور دیگر اقتصادی عربستان و حتی برنامه‌های اجتماعی این دولت دخالت می‌کرد.

۱/ ۱- جایگاه عربستان در اوپک:

سازمان کشورهای صادر کننده نفت اوپک در سال ۱۹۶۰

ص:۲۳

ص: ۲۴

میلادی با عضویت اولیه پنج کشور عراق، کویت، ایران، عربستان‌سعودی وونزوئلا تشکیل شد. این‌سازمان‌بیش از ۳۰ درصد نیاز دنیا به‌نفت را تأمین‌می‌کند و عربستان در اوپک از قدرت و نفوذ بسیاری برخوردار است و نقش عمده‌ای در موقعیت «اوپک» دارد. عربستان اولین صادر کننده نفت در جهان است و در حال حاضر به صورت رسمی روزانه حدود ۹/ ۵ میلیون بشکه نفت صادر می‌کند، علاوه بر آن قادر است روزانه استخراج خود را تا ۱۲ میلیون بشکه افزایش دهد و نوسانات احتمالی بازار را پوشش دهد. در چند ساله اخیر ایران و عربستان به عنوان دو قدرت بزرگ اوپک با اتحاد یکدیگر توانسته‌اند قیمت جهانی نفت را به حد قابل قبولی برسانند.

۲/ ۱- میزان صدور و درآمد:

عربستان‌سعودی بزرگترین تولید کننده و صادر کننده نفت در جهان است. در سال‌های اخیر این کشور حدود ۱۰۰ میلیارد دلار در بخش نفت خود سرمایه‌گذاری کرده است. تأسیسات عظیم اکتشاف، استخراج و پالایش در صحراهای منطقه شرقی طی سالهای اخیر بنا شده و توان عربستان را افزایش داده است. همانطور که گفته شد اکنون این کشور حدود ۹/ ۵ میلیون بشکه نفت هر روز به کشورهایی چون ژاپن، ایالات متحده امریکا و فرانسه صادر می‌کند.

بخش اعظم درآمد عربستان از محل فروش نفت تأمین می‌شود. در سال ۲۰۰۵ میلادی طبق آمار رسمی منتشر شده از سوی رسانه‌های گروهی و اوپک درآمد عربستان ۱۶۳ میلیارد دلار بود. این در

ص: ۲۵

حالی است که جمهوری اسلامی ایران با ۶۸ میلیون نفر جمعیت درآمدش از محل فروش نفت حدود ۵۴ میلیون دلار برآورد شد.

گاز و جایگاه جهانی:

عربستان علاوه بر نفت بالغ بر ۲/ ۵ تریلیون مترمکعب گاز که بیش از ۴ درصد از ذخایر گاز شناخته جهان است را در اختیار دارد. این کشور در زمینه گاز رتبه پنجم را پس از روسیه، جمهوری اسلامی ایران و قطر به خود اختصاص داده است. با این وجود سعودی‌ها هنوز برای بهره‌برداری از گاز کار قابل توجهی نکرده و بهره‌برداری گسترده را از آن در دستور کار قرار نداده‌اند. علاوه بر اینکه صادرات این محصول هنوز در بخش اقتصاد عربستان جایگاهی ندارد مردم عربستان نیز تاکنون از استفاده از این نعمت خدادادی بی‌بهره‌اند و دولت با وضعیت خوب اقتصادی هنوز برای رساندن سوخت گاز به داخل منازل شهروندان اقدامی صورت نداده است و مردم از کپسول‌های گاز استفاده می‌کنند.

سایر ذخایر و منابع:

عربستان‌سعودی علاوه بر ذخایر فراوان نفت و گاز منابع دیگری را نیز در اختیار دارد که طلا، نقره، مس، سنگ آهن، اورانیوم، فسفات، سنگ مرمر، روی و ... از آن جمله هستند. دولت سعودی به برکت برخورداری از درآمد سرشار نفتی برای استخراج

ص: ۲۶

معادن سرمایه گذاری‌های هنگفتی کرده و پای بسیاری از شرکتهای خارجی را به این بهانه به داخل کشور کشیده است. معادن عربستان اکثراً در کوههای حجاز و منطقه عسیر و ناحیه نجد واقع شده است.

دو شهر صنعتی ینبوع در ساحل دریای سرخ و جبیل در ساحل خلیج‌فارس به این هدف احداث شده‌اند که وضعیت منابع و معادن عربستان را ساماندهی کنند.

برنامه‌های توسعه و نحوه بودجه‌بندی:

در عربستان‌سعودی نیز برنامه‌های اقتصادی و توسعه کشور بر اساس برنامه‌های پنج ساله در نظر گرفته شده و همه برنامه‌های از این دست در این قالب دسته‌بندی و به مرحله اجرا در می‌آیند و در حال حاضر برنامه هفتم توسعه پایان یافته است.

با اجرای همین برنامه‌هاست که عربستان نیمه بیابانی چند دهه پیش، اکنون به صورت یک کشور مدرن در منطقه تبدیل شده و سرمایه این کشور به حدی رسیده است که بخش‌های اقتصادی داخلی توان بهره‌برداری از آن را ندارد و به همین دلیل میلیاردها دلار از سرمایه‌های دولتی و بخش خصوصی این کشور در بانک‌های آمریکا و اروپاست. این درآمدها به دولت اجازه داده است تا سطح خدمات رفاهی را توسعه بدهد. به رغم این همه توسعه و تحول هنوز ۹۰ درصد از بودجه حدود صد میلیارد دلاری سالانه این کشور به نفت متکی است.

ص: ۲۷

جلسه پنجم: اوضاع اقتصادی عربستان- ۲

زیر ساخت‌های اقتصادی جدید:

نکته قابل توجه در بررسی اقتصاد عربستان همانگونه که در پیش هم بدان اشاره شد این است که اقتصاد این کشور به طور کلی بر پایه نفت و دلارهای نفتی بنا شده است و بر این اساس دگرگونی‌های وارد بر صنعت نفت بلافاصله اثرات فوری و قطعی در اقتصاد این کشور دارد. به عبارت دیگر عربستان نیز جزء کشورهای تک محصولی است ولی این محصول چیزی نیست که به راحتی تولید آن از سوی کشورهای دیگر قابل تقلید باشد. دولت ریاض در سال‌های اخیر با بهره گیری از درآمد سرشار نفت توانسته است به زیر ساخت‌های اقتصادی سامان دهد. ساخت دو شهرک بزرگ صنعتی جبیل و ینبوع در شرق و غرب عربستان توانسته است این کشور را به مرحله نیمه صنعتی برساند. با استفاده از همین درآمد است که کشاورزی رونق گرفته و معادن در سبد درآمدهای عربستان جایگاهی را به خود اختصاص داده‌اند. گسترش دامپروری

ص: ۲۸

و افزایش پالایشگاهها نیز در سالهای اخیر در توسعه زیر ساخت‌های اقتصادی سهم بسزایی دارند.

درآمدهای حج، عمره و گردشگری:

درآمدهای این بخش آنگونه که تصور می‌رود نیست. اگر چه در دوره‌ای درآمد حج و عمره جایگاه دوم را در اقتصاد عربستان داشت و خرید کالاـ در ایام حج و عمره سود چشمگیری برای دولت داشت لیکن اکنون با خصوصی شدن بخش‌های بزرگی از کشور، درآمد این حوزه بیشتر به بخش خصوصی می‌رسد. طبق اعلام رسمی روزنامه عکاظ که از قدیمی‌ترین و معتبرترین رسانه‌های عمومی عربستان است در سال گذشته درآمد عمره ۴ میلیارد ریال سعودی برای دولت بود که بالغ بر یک میلیارد دلار است که بر اساس پیش‌بینی‌ها در سال جاری کمی بیش از سه میلیارد دلار می‌شود. حج درآمد کمتری برای دولت دارد چون دولت جایگاهی را برای بهره‌برداری مادی از حج تدارک ندیده است.

گردشگری نیز در کشور عربستان با وجود تلاش گسترده هنوز از رونق چشمگیری برخوردار نیست و شورای عالی گردشگری فعلًا در حال هزینه کردن است.

سایر درآمدها:

عربستان در دوره اخیر علاوه بر نفت و درآمد حجاج توانسته

ص: ۲۹

است با سرمایه گذاری زیاد از بخش آلومینیوم- سیمان- لبنیات- پتروشیمی و برخی مواد دیگر درآمد داشته باشد. لبنیات عربستان توانسته است در سال‌های اخیر به بازار بسیاری از کشورهای منطقه عربی جنوب خلیج‌فارس راه پیدا کند. پتروشیمی عربستان در منطقه خاورمیانه حرف برای گفتن دارد و حتی جمهوری‌اسلامی ایران که در پتروشیمی رشد قابل توجهی داشته برخی نیازهای خود را از عربستان تأمین می کند.

بدهی‌های داخلی و خارجی:

عربستان شاید جزء معدود کشورهایی باشد که هیچ بدهی خارجی ندارد و علاوه بر آن سرمایه‌های انباشته این کشور در بسیاری از بانک‌های اروپایی و آمریکایی منبع درآمد عظیمی برای این کشورها شده است. پس از واقعه سپتامبر ۲۰۰۱ میلادی و فشار به شهروندان سعودی، برخی سرمایه‌داران اقدام به بلوکه کردن دارایی‌های خود در خارج کشور نمودند لیکن آمریکا و اروپا دریافتند که اقتصاد آنها با خطر جدی مواجه است و به همین دلیل از میزان فشار بر دولت ریاض و اتباعش کاستند. عربستان حدود ۱۸۰ میلیارد دلار بدهی‌داخلی به‌بانکها، سرمایه‌داران وشرکتهای خصوصی دارد.

جذب سرمایه‌های خارجی:

تا سال ۲۰۰۱ میلادی و قبل از حادثه یازدهم سپتامبر عربستان

ص: ۳۰

نقطه امنی برای سرمایه‌های خارجی محسوب می‌شد. بسیاری از کشورها از جمله آمریکا، ژاپن و چین در اکثر پروژه‌های اقتصادی کشور وارد شده و سرمایه گذاری کردند. لیکن پس از یازدهم سپتامبر و بویژه پس از پخش نیروهای القاعده در این کشور، از رغبت دولتهای دیگر برای سرمایه گذاری در عربستان کاسته شد.

دولت ریاض در مدت سه سال توانست بیش از ۱۲ میلیارد دلار سرمایه خارجی را جذب و در زیرساخت‌های اقتصادی مورد استفاده قرار دهد. در حال حاضر ناامنی و فرار خارجی‌ها از این کشور این بخش را با رکود مواجه ساخته است

وضعیت بورس:

اکثر شهروندان سعودی و برخی سرمایه‌داران که توان ریسک در تجارت را ندارند، بورس را بهترین منبع درآمد تشخیص داده‌اند زیرا که سود بانک‌ها بسیار ناچیز است و مردم تمایل به سپرده گذاری در بانکها را ندارند. خصوصی‌سازی در عربستان در دهه اخیر از رونق چشمگیری برخوردار بوده و به همین دلیل بسیاری از مؤسسه‌های اقتصادی از طریق بورس از سرمایه‌های مردم استفاده می کنند، لیکن بازار بورس در عربستان پایدار نیست و با هر ناملایماتی رعشه بر اندامش می‌افتد. حادثه سپتامبر ۲۰۰۱ بورس عربستان را به شدّت تکان داد و بسیاری از بورس‌بازان را روانه بیمارستان‌ها کرد. بازار بورس عربستان وابستگی شدید به بورس

ص: ۳۱

امارات دارد و به همین دلیل نوسانات اول سال جاری بورس امارات به شدّت بورس عربستان را تحت تأثیر قرار داد به گونه‌ای که پس از شش‌ماه هنوز رشدمنفی بربازار بورس‌این کشور حاکم است.

واردات عربستان:

عربستان به دلیل برخورداری از سرزمین خشک و بی آب و علف و نیز میزان اندک نزولات جوّی بیشترین واردات را در بخش مواد غذایی دارد. بین ۲۰ تا ۲۵ درصد واردات سالانه عربستان را انواع مواد غذایی تشکیل می‌دهد. پس از موادغذایی ۱۸ تا ۲۰ درصد از واردات عربستان مربوط به مواد شیمیایی است و در مرتبه بعد فلزات و ماشین‌آلات و موارد متفرقه هستند.

صادرات عربستان:

کالای عمده صادراتی عربستان در مرحله اول نفت است که مهمترین مشتریان آن آمریکا و ژاپن و فرانسه و اخیراً چین است.
در حال حاضر عربستان با سرمایه‌گذاری‌های هنگفت توانسته است مواد پتروشیمی- حیوانات زنده و مواد کشاورزی خود را به بازارهای بین‌المللی و کشورهای منطقه ارسال نماید. آمریکا، ژاپن، انگلستان، آلمان، ایتالیا، فرانسه، سویس و کره‌جنوبی صادر کنندگان کالا به عربستان هستند.

جلسه ششم: قوای سه‌گانه در عربستان

پیشینه قانون اساسی:

پس از اشغال کویت از سوی عراق و میزبانی رهبران کویتی توسط دولت ریاض و به دنبال آن ورود آمریکا به منطقه و بازگرداندن حاکمیت کویت به خاندان صباح واشنگتن کشورهای عرب منطقه را مجبور به تمرین دموکراسی کرد. پس از آن بود که در سال ۱۹۹۱ و در زمان ملک‌فهد عربستان اولین قانون اساسی ۸۳ بندی خود را تصویب کرد. در این قانون که سه قوه اجرایی- تقنینی و قضایی در آن پیش‌بینی شده نوع حکومت را مطلقه پادشاهی اعلام کرده و تأکید کرده است که حکومت در فرزندان ملک عبدالعزیز موروثی است و صالحان از آنها یکی پس از دیگری به قدرت می‌رسند.

تشکیل دولت سوم سعودی و جایگاه شاهزاده‌ها و شاهان سعودی:

دولت اول سعودی که همزمان با گسترش اندیشه محمدبن

ص:۳۲

ص: ۳۳

عبدالوهاب در شبه جزیره عربستان بود از سال ۱۱۳۹ تا ۱۲۲۹ هجری قمری و دولت دوم از سال ۱۲۳۵ تا ۱۳۰۹ هجری قمری به طول انجامید و دولت سوم نیز از سال ۱۳۱۹ شروع شده و تاکنون ادامه دارد. عبدالعزیزبن عبدالرحمن پدر شاهان و شاهزادگان کنونی عربستان در سال ۱۲۹۷ هجری قمری متولد شد. زمانه تولد و رشد عبدالعزیز مصادف با بروز جنگ‌های داخلی و کشت و کشتار در این کشور بود. وی پس از رسیدن به دوران جوانی به فکر ساماندهی و اتحاد کشور افتاد و توانست با جنگاوری در سال ۱۳۱۹ شهر ریاض را که در تصرف آل رشید بود باز ستاند. در سال ۱۳۳۰ نیز اسکان اعراب صحراگرد و تأسیس گروههای رزمی عشیره‌ای را آغاز کرد وی سرانجام پس از تسخیر همه مناطق عربستان در سال ۱۳۵۱ هجری نام کشور حجاز را به المملکهٔ العربیهٔ السعودیهٔ تغییر داد و خود را پادشاه نامید. وی پس از نیم قرن جنگ و کشمکش بر سر قدرت و مدیریت کشور در سال ۱۳۷۳ هجری قمری درگذشت و فرزندش سعود جانشین او شد. پس از سعودفیصل و بعد خالد و فهد و اکنون ملك عبداللّه در عربستان حاکم است و ولیعهد وی نیز امیرسلطان بن‌عبدالعزیز می‌باشد. در عربستان شاهان بر اساس قانون اساسی حاکم مطلق هستند و همه امورکشوری ولشکری‌زیرنظر مستقیم آنان است. خانواده سلطنتی و شاهزادگان نیز که اکنون تعداد آنان را تا ۲۰ هزار هم نوشته‌اند در دستگاه حکومت از جایگاه رفیعی برخوردار هستند و از امکانات کشور بدون حساب و کتاب بهره‌مندند.

کابینه عربستان، ترکیب آن و موقعیت شاهزاده‌ها در کابینه:

بر اساس قانون اساسی عربستان، شاه رییس دولت و نخست وزیر است و ولیعهد جانشین وی می‌باشد. وزرای کابینه که همراه با وزرای دربار و وزرای مشاور تعداد آنها به ۴۰ نفر می‌رسد همه توسط پادشاه انتخاب می‌شوند و دوره وزارت آنان چهار سال است که قابل تمدید می‌باشد. گروه وزیران عربستان از سه ترکیب برخوردار هستند.

اول شاه و ولیعهد و سایر شاهزادگان هستند که وزارتخانه‌های مهمی چون دفاع، کشور و خارجه را عهده‌دار هستند. در مرتبه دوم تکنوکراتها و تحصیل کرده‌هایی هستند که از خارج کشور باز گشته‌اند و وزارتخانه‌های صنعتی و تخصصی را اداره می‌کنند و در دسته سوم سنتی‌های مذهبی هستند که بیشتر آن از طایفه بزرگ آل الشیخ که نوادگان محمدبن عبدالوهاب هستند، می‌باشند و وزارتخانه‌های فرهنگی و آموزشی و قضایی را برعهده دارند.

مجلس شورای مشورتی:

در دوران ملك عبدالعزیز و فرزندان او سعود و فیصل و خالد بر اساس نیاز جمع‌های مشورتی تشکیل می‌شد لیکن به هیچکدام از آنها نمی‌توان نام مجلس را گذاشت. در سال ۱۹۹۲ و پس از پایان جنگ آمریکا و عراق و شروع تمرین دموکراسی در منطقه عربی،

ص:۳۴

ص: ۳۵

ملک فهد نیز اولین مجلس شورای مشورتی را با ۶۰ عضو پایه گذاشت و دوره‌های مجلس را چهار ساله تعیین کرد. در سال ۱۹۹۶ دومین مجلس با ۹۰ عضو و سومین دوره در ۲۰۰۱ با ۱۲۰ نفر تشکیل شد و دوره جدید نیز با ۱۵۰ نماینده به زودی تشکیل می‌شود. تمامی اعضای مجلس توسط پادشاه تعیین می‌شوند و مردم در انتخاب آنان دخالتی ندارند.

اعضای مجلس از میان شخصیت‌های علمی، مذهبی، ارتشی و نخبگان برگزیده می‌شوند و جز آن مسئولیت دیگر سیاسی ندارند. مجالس دور اول و دوم کاملًا مشورتی بودند لیکن در مجلس سوم مواردی تصمیم‌گیری می‌شود ولی مصوبات برای تأیید نهایی به هیأت وزیران می‌رود و چنانچه اختلاف بین مجلس و وزرا بود پادشاه برای حل آن دخالت می‌کند.

قوه قضاییه (دادگستری، شورایعالی قضایی، شورای داوری و قبیله‌ای، دادگاههای استیناف و ...)

رهبری قضا در عربستان توسط وزارت دادگستری صورت می‌گیرد که در سال ۱۳۸۲ هجری قمری تأسیس شده و وزیر که معمولًا وابسته به طایفه آل الشیخ است سمت قاضی القضاتی را هم برعهده دارد. شورایعالی قضایی- دادگاه عالی استیناف- دادگاه عمومی- دادگاه ویژه و دادگاه خاص نهادهای دیگر قضایی عربستان هستند. که هر کدام وظیفه تعریف شده‌ای را برعهده دارند.

ص: ۳۶

در عربستان به دلیل برخورداری از زندگی‌های عشیره‌ای و قبیله‌ای، داوری‌های طایفه‌ای رونق دارد و بسیاری از دعاوی با ورود بزرگترهای قبیله فیصله می‌یابد و به همین دلیل دادگاههای عربستان تقریباً خلوت هستند.

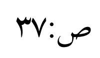
جلسه هفتم: عضویت در پیمانهای منطقه‌ای و بین‌المللی

اتحادیه عرب

از جمله سازمان‌های منطقه‌ای که عربستان‌سعودی یکی از اعضای آن به شمار می‌رود تشکل اتحادیه عرب است. این اتحادیه در سال ۱۹۴۴ میلادی (۱۳۶۳ ه. ق) ابتدا توسط پنج کشور مصر، سوریه، لبنان، عراق و اردن در مصر تشکیل شد و پس از آن ۲۲ کشور عربی و از جمله عربستان به عضویت آن در آمدند. هدف از تشکیل این اتحادیه دفاع مشترک از امت عرب بود که عینیت آن در جنگ عراق علیه ایران مشاهده شد. عربستان به دلیل کمک‌هایی که به برخی از کشورهای عربی و خود اتحادیه می‌کند نفوذ زیادی در آن دارد. دبیرخانه اتحادیه در قاهره و دبیرکل کنونی آن «عمر و موسی» وزیر خارجه اسبق مصر است.

شورای همکاری خلیج‌فارس:

سران شش کشور عربی جنوبی خلیج‌فارس شامل

ص:۳۷

ص: ۳۸

عربستان‌سعودی، امارات متحده‌عربی، قطر، کویت، سلطنت‌نشین عمان و بحرین با هدف تحکیم امنیت منطقه و غلبه بر آسیب‌های احتمالی و با گرایش اصلی جلوگیری از نفوذ انقلاب اسلامی در سال ۱۹۸۱ و در حالی که چند ماه بیشتر از جنگ تحمیلی عراق علیه ایران نگذشته بود. در ابوظبی گرد آمده و تشکیل شورای همکاری خلیج‌فارس یا به قول خودشان «مجلس التعاون الخلیجی» را پایه‌گذاری کردند. سقوط رژیم پهلوی در ایران که نقش ژاندارمی آمریکا در منطقه را ایفاء می‌کرد و روی کار آمدن جمهوری اسلامی مستقل و عدالتخواه و اشغال افغانستان توسط شوروی نیز از عوامل اصلی ایجاد این تشکل عربی بود. همگرایی دولت‌های عربی کوچک منطقه و اتکای بیشتر آنها به خود و بهره‌مندی از امکانات امنیتی و نظامی یکدیگر از عوامل دیگر ایجاد شورای همکاری خلیج‌فارس بود. در این میان عربستان به دلیل وسعت، جمعیت، توان نظامی و ذخایر ارزی به یک قدرت برتر در میان کشورها عضو شورا بدل شد به گونه‌ای که نیروی نظامی مشترک کشورهای شورا به نام سپر جزیره (درع الجزیره) در عربستان تشکیل شد. در سال‌های اخیر کشورهای شورای همکاری به سوی لغو روادید اتباع در سفر به این کشور، برقراری پول مشترک تا سال ۲۰۱۰ میلادی، ایجاد بازار مشترک و .... روی آورده‌اند.

سازمان کنفرانس اسلامی:

سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۶۹ میلادی مطابق با سال

ص: ۳۹

۱۳۸۹ ه. ق و پس از به آتش کشیدن مسجدالاقصی از سوی صهیونیست‌ها توسط کشورهای اسلامی تشکیل گردید. اولین هدف از تشکیل این سازمان فرو نشاندن احساسات برانگیخته شده مسلمانان در سراسر جهان در قبال این جنایت صهیونیست‌ها بود. مقر دائمی سازمان کنفرانس اسلامی در بندر جده عربستان‌سعودی است و ۵۷ کشور اسلامی در آن عضویت دارند. به دلیل اینکه بیشترین هزینه این سازمان توسط عربستان تأمین می‌شود به همین میزان تأثیرات دیدگاههای دولت ریاض بر مواضع این سازمان بیشتر از اعضای دیگر می‌باشد. نهاد اقتصادی سازمان کنفرانس اسلامی بانک توسعه اسلامی می‌باشد که‌یکی ازاهداف اصلی آن کمک به‌ایجاد تأسیسات زیربنایی کشورهای عضو است.

سازمان تجارت جهانی:

عربستان‌سعودی طی چند ساله اخیر تلاش‌های فراوانی را برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی داشته است. مذاکرات متعددی مقامات رسمی عربستان با دبیرخانه این سازمان داشته‌اند و در داخل کشور نیز شورایی به ریاست امیرنایف وزیر کشور عربستان برای پیدا کردن راهکارهای پیوستن به این سازمان تشکیل شده بود تا اینکه بالاخره در اواخر سال گذشته سعودی‌ها موفق به گرفتن مجوز ورود به این سازمان را پیدا کردند که قرار است در سال جاری این

ص: ۴۰

اتفاق به صورت رسمی به وقوع بپیوندد.

کشور عربستان‌سعودی علاوه بر عضویت در پیمانهایی که گفته شد در سازمان ملل متحد و جنبش عدم تعهد نیز عضویت دارد. رابطه العالم الاسلامی نیز یک تشکل مذهبی است که بالغ بر ۴۰ سال پیش کار خود را با محوریت عربستان و چند کشور دیگر آغاز کرد و دبیرخانه آن در مکه‌مکرمه است که آموزش‌های اسلامی، توزیع کتب اسلامی و قرآن، آموزش زبان عربی و کمک به مؤسسات اسلامی مهمترین وظایف این سازمان هستند.

جلسه هشتم: مناسبات با آمریکا– ۱

حضور غربی‌ها در گذشته و حال در عربستان:

از زمان تشکیل کشور عربستان‌سعودی حاکمان این کشور همواره روابط بسیار نزدیکی با دولت‌های غربی بویژه دو دولت ایالات متحده آمریکا و انگلیس داشته‌اند. ملک عبدالعزیز در ابتدای به قدرت رسیدن با انگلیسی‌ها رابطه خوبی داشت ولی پس از جنگ جهانی دوم و نفوذ بیشتر واشنگتن در کشورهای جهان سوم و بویژه خاورمیانه، دولت ریاض نیز از میزان رابطه خود با انگلیسی‌ها کاست و به آمریکا گرایش بیشتری پیدا کرد. این رابطه در زمان ملک فیصل گسترش یافت و در چهار دهه اخیر و بویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی در منطقه به بالاترین حد ممکن خود رسید. عربستان که تصمیم گرفته بود با استفاده از درآمدهای نفتی میزان بهره‌برداری از فناوری‌های نوین را در کشور ارتقاء دهد برای وارد کردن این دانش به غربی‌ها روی آورد و غرب نیز که نیازمند نفت سرشار عربستان بود به ندای حاکمان ریاض پاسخ

ص:۴۱

ص: ۴۲

گفت و یک همسویی که ظاهراً پایه اقتصادی و در حقیقت سیاسی داشت بین دو طرف ایجاد شد. در سال‌های اخیر غربی‌ها به قدری در عربستان نفوذ کردند که در تصمیم گیری‌های دولت نیز دخالت می کردند و عرصه‌های اقتصادی و بویژه اکتشاف، استخراج و صدور نفت کشور در اختیار غربی‌ها بود. لیکن در سالهای اخیر و بویژه پس از سال ۱۹۷۵ میلادی این حضور کم رنگ‌تر شد و پس از بروز حادثه بزرگ ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به پایین‌ترین حد ممکن خود رسید.

مناسبات با آمریکا قبل از حادثه ۱۱ سپتامبر:

از سال ۱۹۳۰ میلادی و درست از زمانی که بهره‌برداری از نفت در شبه جزیره عربستان آغاز گردید آمریکایی‌ها که در زمینه صنعت نفت ید طولایی داشتند وارد عربستان سعودی شدند. حاکمان آمریکایی که برای بازسازی اقتصادی آمریکا و اروپا نفت را بعنوان بهترین حربه تعیین کرده بودند توجه خود را از دهه پنجم قرن بیستم بیش از پیش به عربستان معطوف کردند و در همین سالها بود که شرکت نفتی آرامکو را برای به غارت بردن نفت عربستان تأسیس نمودند. آمریکایی‌ها که سعی وافر در حفظ منطقه عربی داشتند تلاش کردند تا با گسترش ناسیونالیسم عربی افکار ضدکمونیستی را هم در این کشورها گسترش دهند و از نفوذ اتحاد جماهیرشوروی آن زمان که ابرقدرت بلوک شرق بود به کشورهای عربی جلوگیری

ص: ۴۳

نماینـد. به این ترتیب ابتدا جمال عبدالناصـر و سپس حاکمان حجاز را به عنوان رهبر کشورهای عربی برگزیدند. جنگ شـش روزه اعراب و اسـراییل در سـال ۱۹۶۷ میلادی و سـپس امضـای معاهـده سه جـانبه (اسـراییل- آمریکا و مصـر) کمپ دیویـد در بحبوحه درگیری مردم انقلابی ایران با نظام ستمشاهی باعث فاصله اندک بین برخی کشورهای عربی از جمله عربستان با آمریکا شد لیکن پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن سال ۱۳۵۷ از یک سو و اشغال افغانستان توسط حکام کرملین از سوی دیگر باعث شد که عربها به زعم خود برای در امان مانـدن از امواج انقلاب اسـلامی خود را در دامان آمریکایی‌ها بیندازنـد و از این پس بود که منطقه پرانرژی خلیـج‌فارس به حـوزه امنیت ملی آمریکـا در منطقه بـدل شـد. و مشـخصاً ایالات متحـده روی عربسـتان که بین کشورهـای منطقه از وسـعت، جمعیت و ذخـایر بیشتری برخوردار بود متمرکز شـد و این کشور را بعنوان جانشـین رژیم شاهنشـاهی ایران بعنوان ژانـدارم منطقه برگزیـد. طرح صـلح اعراب با اسـراییل در اولین سال به حکومت رسـیدن ملک فهـد، حضور مسـتقیم دولت ریاض در جنگ عراق علیه ایران، ورود نیروهای جوان سـعودی به افغانستان و مشارکت در جنگ با شوروی، حضور مستقیم نظامی آمریکا در منطقه و بویژه در شـرق عربسـتان در هنگـامه جنگ عراق و کویت و ... از رخـدادهای مهم این دوره بود. لیکن این حضور چنـدان پایـدار نماند و از سال ۱۹۹۶ که تأسیسات نظامی آمریکا در جای جای عربستان

ص: ۴۴

مورد تعرض تندروهای سعودی قرار گرفت ایالات متحده مجبورشد که حضور خودرا کم‌رنگ‌تر کند و بتدریج نیروهای خود را به پایگاه العدید قطر منتقل نماید.

القاعده و اسامه بن‌لادن:

اسامه بن‌لادن که سعودی الاصل و یمنی تبار است از خانواده‌های سرشناس و ثروتمند عربستان است که نام او پس از حضور خود و نیروهایش در جنگ افغانها و کمونیست‌های شوروی بر زبانها افتاد. بن‌لادن از گروه سلفی‌های متجدد عربستان است که با حضور غربی‌ها در کشورهای اسلامی مخالف است و به همین دلیل او و طرفدارانش از سرسخت‌ترین مخالفان دولت عربستان به شمار می‌روند. وی به دلیل مبارزاتی که در بین مبارزان فیلیپین، افغانستان، سودان و برخی کشورها با نیروهای غربی داشته از وجهه خوبی در میان اعراب و بویژه جوانان برخوردار است.

اعضای گروه او را که پس از حضور در افغانستان به نام القاعده شهرت یافت بیشتر قشر جوانان کشورهای عربی تشکیل می‌دهند. بن‌لادن ضربه زدن به منافع آمریکایی‌ها در همه جهان و بویژه در کشورهای منطقه را بعنوان جهاد تلقی کرده است. دولت عربستان پس از اینکه مشخص شد که انفجارهای گارد ملی این کشور و نیز مقر آمریکایی‌های ظهران و ترور شهروندان غربی در شهرهای مختلف توسط گروه بن‌لادن انجام می‌شود در سال ۱۹۹۴ تابعیت

ص: ۴۵

سعودی بن‌لادن را لغو کرد، گروه بن‌لادن در میان گروههای سلفی از پایگاه ویژه‌ای برخوردار است و حتی بسیاری از آگاهان اعتقاد دارند که در بسیاری از نهادهای دولتی عربستان اعضایی را دارد.

جلسه نهم: مناسبات با آمریکا– ۲

تشریح حادثه ۱۱ سپتامبر و پیامدهای آن برای عربستان:

به یقین حادثه ۱۱ سپتامبر نقطه عطفی در روابط ریاض و واشنگتن تلقی می‌شود. در یازدهم سپتامبر سال ۲۰۰۱ میلادی ۱۹ نفر با ربودن دو فروند هواپیما، ساختمان دوقلوی تجارت جهانی در نیویورک را نشانه گرفته و آنرا منهدم کردند. این حادثه جهان را تکان داد و موجبات سرافکندگی دولت واشنگتن را بیش از گذشته فراهم کرد. آمریکایی‌ها پس از تحقیق پیرامون این حادثه به این نتیجه رسیدند که ۱۵ نفر از ۱۹ هواپیماربا از شهروندان سعودی هستند. همه نگاه‌ها متوجه دولت ریاض شد و حاکمان سعودی به شدت متهم شدند که به رغم ارتباط نزدیک با دولت آمریکا در دامان خود تروریست‌هایی را برای ضربه زدن به منافع آمریکا و غرب پرورش داده‌اند. پس از این حادثه تمامی شهروندان کشورهای عربی و بویژه اتباع عربستان‌سعودی که مقیم کشورهای

ص:۴۶

ص: ۴۷

غربی و ایالات متحده بودنـد تحت فشارهای شدیـد قرار گرفته و بسیاری از آنان مجبور به ترک خانه و کاشانه و بازگشت به وطن شدنـد. بسیاری از دانشـجویان رشته هوانوردی عربستان که در دانشـگاههای آمریکا تحصیل می‌کردنـد تحت پیگرد قرار گرفته و بـازداشت شدنـد تـا معلوم شود آیـا بین آنان و هواپیماربایان رابطه‌ای وجود داشته است یا خیر؟ روابط سیاسی و اقتصادی ریاض و واشـنگتن پس از این حـادثه به پـایین‌ترین سطح خـود رسـید و شـهروندان و سـرمایه‌داران سعودی به دلیـل نگرانی از بلوکه شـدن سپرده‌هـای خود در بانک‌هـای خـارجی، دارایی‌های خود را به داخل کشور منتقل کردنـد. حاکمان سعودی هم از اتهام دخالت در حادثه ۱۱ سپتامبر جان سالم بدر نبردند. رسانه‌های غربی «هیفاءالفیصل» همسر بندربن سلطان سفیر عربستان در واشنگتن و دختر ملک‌فیصـل را متهم کردنـد که بـا هواپیماربایـان در ارتبـاط بوده و حتی دو نفر از آنـان از وی حقوق ماهـانه دریـافت می‌کرده‌انـد. محمـدالفیصل برادر وزیر امور خـارجه عربستان که ریـاست بانک اسـلامی را برعهـده داشت متهم شـد که ۶ میلیون دلاـر به گروه القاعده بن‌لادن که انفجار سپتامبر نیز حاصل برنامه‌ریزی‌های آنها بوده کمک کرده است.

لیکن این روابط سوء دیری نپایید و آمریکا که خروج سرمایه‌های سعودی را خطر بزرگتری از حادثه ۱۱ سپتامبر برای خود می‌دید نگاه خود به عربستان را نرمتر کرد. امیرعبداله در آن زمان به آمریکا دعوت و در مزرعه شخصی بوش مورد پذیرایی

ص: ۴۸

قرار گرفت و تعهد داد که در کشورش با تروریست‌ها مقابله کند. اگر چه شهروندان سعودی از حادثه ۱۱ سپتامبر خرسند بوده و آنرا پاداش خوبی برای سردمداران دولت ایالات متحده که سالها آنانرا استثمار و سرمایه‌هایشان را چپاول کرده بودند می‌دانستند.

روابط آمریکا و عربستان پس از ۱۱ سپتامبر:

حادثه ۱۱ سپتامبر برای سعودیها تبعات بسیاری را درپی داشت و بخش‌های مختلف دولت آمریکا هر کدام نسخه‌هایی را برای تنبیه دولت ریاض می‌پیچیدند.

آمریکایی‌ها یکی از منابع تأمین بنیه مالی گروه القاعده را بانک‌های اسلامی و بنگاههای خیریه سعودی در داخل و خارج کشور می‌دانستند و به همین دلیل به حاکمان سعودی فشار آوردند که این بنگاهها و مؤسسه‌های خیریه مالی را تعطیل کنند. مدارس دینی عربستان که در خارج کشور به تربیت طلاب مشغول بودند نیز از اتهام آمریکایی‌ها مصون نماندند. این مدارس متهم شدند که طلبه‌های پیرو القاعده تربیت می‌کنند و باید فعالیت آنها متوقف شود که به دنبال این اتهام مقامات ذیربط سعودی مجبور به تعطیل کردن چند فقره از این مدارس شدند. اطلاعاتی‌های آمریکا سیستم آموزشی عربستان در داخل کشور را نیز به شدت زیر سئوال برده و ادعا کردند که در مدارس و دانشگاههای عربستان ضدیّت با آمریکا و غرب تدریس می‌شود و باید کتب درسی از سطح مدارس ابتدایی

ص: ۴۹

تـا دانشـگاه مورد بـازنگری جـدی قرار گیرد که کمیته‌ای مسئولیت یـافت که این بازنگری را انجام دهـد. بعـد از حادثه ۱۱ سپتامبر مشـاوران پنتـاگون (وزارت دفاع آمریکا) به دولت بوش پیشـنهاد دادنـد که در شـرق عربسـتان که مرکز اقامت شـیعیان این کشور و سرزمین چاههای نفتی عربستان‌سعودی است یک جمهوری اسلامی بدون خاصیت و تحت نفوذ تشکیل شود. آنها بر این باور بودند که تجزیه این بخش از حـاکمیت مرکزی، به دلیـل اینکه مردم آن بـافت اعتقـادی متفـاوتی بـا بخش‌هـای دیگر کشور دارنـد آسـان صورت خواهـد پذیرفت و با این تجزیه آمریکایی‌ها علاوه بر کنترل بیشتر مردم می‌توانند بر ذخایر نفتی عربسـتان هم تسـلط بیشتری پیدا کنند.

همزمـانی این حـوادث بـا اسـتقرار دولت موقت و سـپس قـانونی در افغانسـتان بـاعث شـد که اتبـاع سـعودی که در افغانسـتان جنگ می‌کردند به کشور بازگشته و مبارزه با منافع غربی‌ها را از داخل کشور پی بگیرند. پس از حادثه ۱۱ سپتامبر و فروکش کردن نسبی مسایـل مربوط به آن، انفجارهـای مراکز مربوط به غربی‌ها در بنادر جـده و دمام و ظهران و ریاض پایتخت عربسـتان و نیز ترور اتباع غربی آغاز شد و دامنه درگیری‌ها حتی به دو شـهر مقدس مکه و مدینه نیز کشـیده شد. در این سالها بسـیاری از تأسیسات غربی‌ها و مجتمع‌های مسـکونی آنان و حتی برخی از اماکن دولتی عربسـتان در شـهرهای مختلف از هجوم این عده مصون نمانده‌اند لیکن در دو

ص: ۵۰

سال اخیر دولت توانسته است با برنامه‌ریزی بر این حوادث فایق آید و امنیت نسبی را در کشور حاکم کند.

پایان

ص: ۵۱

جلسه دهم: اوضاع اجتماعی عربستان– ۱

جایگاه زنان و نقش آنان در اجتماع:

زنان در عربستان از جایگاه بایسته خود برخوردار نیستند و در امور اجتماعی کمتر دخالت دارند. هویت اجتماعی آنان تا چند سال پیش زیر سئوال بود و تا وقتی که در خانه پدری بودند نام آنان در کارت هویت پدر بود و زمانی که شوهر اختیار می‌کردند نام آنان به کارت همسر منتقل می‌شد. پوشش زنان اجباری است و آنان باید پس از طی کردن دوران تحصیلات ابتدایی به پوشش ویژه سعودی‌ها که تمامی بدن آنان را با پوشش مشکی می‌پوشاند روی آورند و اگر چنانچه از این قوانین سرپیچی کنند عقوباتی را باید تحمل نمایند. رانندگی و نیز حضور در بسیاری از مشاغل اجتماعی برای آنان ممنوعیت قانونی دارد. در سال‌های اخیر حضور بانوان در برخی از مشاغل که ویژه زنان است مانند پزشکی و آموزش و ...

آزاد شده است.

زنان، بدون محرم نمی‌توانند مسافرت کنند و در مجامعی که

ص: ۵۲

ویژه مردان است مانند پارک‌های عمومی نباید حضور یابند.

دانش‌آموزان و دانشجویان دختر در مراکز آموزشی از پسران جدا هستند و بسیاری از رشته‌های تحصیلی دانشگاهها هم ویژه پسران است و دختران از تحصیل در آن محروم هستند. اگر چه در عربستان انتخابات برگزار نمی‌شود لیکن در دو سال اخیر که نیمی از اعضای شورای شهرها با رأی مردم انتخاب شده‌اند زنان از رأی دادن منع شده‌اند. انتخاب همسر و یا طلاق در عربستان حق مردان است و زنان در این زمینه نمی‌توانند اقدامی صورت دهند. خوشبختانه در سالهای اخیر و بویژه پس از حضور ملک عبداللّه در عرصه تصمیم‌گیری عربستان، جایگاه زنان نیز ارتقاء پیدا کرده به گونه‌ای که در حال حاضر برخی زنان در جلسات مجلس شورای مشورتی عربستان و برخی دیگر از نهادهای رسمی حضور می‌یابند و بعید نیست که در آینده نه چندان دور، اختیاری در حد مردان پیدا کنند.

احزاب و جمعیت‌ها:

با توجه به اینکه بر عربستان حکومت مطلقه پادشاهی حاکمیت دارد و همه امور کشور به دست شاهان رقم می‌خورد طبیعی است که احزاب و جمعیت‌های سیاسی و حتی اجتماعی جایگاهی نداشته باشند. پادشاهان این کشور با این استدلال که قرآن و سنت در جامعه رایج است اجازه تشکیل احزاب را نمی‌دهند. از سوی دیگر احزاب معمولًا برای تربیت نیروهای سیاسی و دخالت دادن آنان در

ص: ۵۳

سرنوشت کشور از طریق انتخابات اعلام موجودیت می کنند لیکن در عربستان هیچگونه انتخاباتی برگزار نمی‌شود و طبق قانون اساسی انتصاب مسئولان کشوری و لشکری در اکثر رده‌ها توسط پادشاه صورت می گیرد. با این وجود از سال‌های دور برخی از احزاب اسلامی، ناسیونالیست و یا چپگرا در مقاطع مختلف در عربستان و یا خارج کشور ایجاد شده‌اند لیکن به دلیل بسته بودن محیط عربستان و نیز بهبود روابط این کشور با جهان خارج، این احزاب یا منحل شده و یا از میزان فعالیت خود کاسته‌اند. اتحادیه خلق شبه جزیره عربستان، جبهه ملی برای آزادی عربستان، اتحادیه دموکراتیک خلق و حزب بعث از مهمترین احزاب و جمعیت‌های چپ گرا و ناسیونالیست، سازمان انقلاب اسلامی شبه جزیره عربستان، حزب ا ... حجاز مهمترین گروههای شیعه و جنبش اخوان بزرگترین گروه سنی بوده‌اند که از دهه ۷۰ در عربستان ظاهر شده‌اند.

بعد از جنگ عراق و کویت یک گروه «کمیته دفاع از حقوق قانونی» نیز در عربستان تأسیس شد که با عکس‌العمل شدید دولت عربستان مواجه شد. دو سال بعد این گروه دچار انشعاب شد و سعدالفقیه که سخنگوی کمیته را داشت «جنبش اصلاح اسلامی» را در خارج ایجاد کرد که هم اکنون بارزترین معارض دولت سعودی به شمار می‌رود و در لندن فعالیت دارد.

ازدواج و طلاق:

در عربستان‌سعودی قانون انتخاب چند همسر و تعدد زوجات

ص: ۵۴

وجود دارد و اکثر متمّولین این کشور بیش از یک همسر اختیار می‌کنند. با این وجود مشکلات ازدواج جوانان یکی از معضلاتی است که دولت ریاض با آن دست به گریبان است. مشکلات تأمین امکانات زندگی برای جوانان باعث بالا رفتن معدل سن ازدواج شده به گونه‌ای که طبق آمار رسمی منتشر شده در رسانه‌های عمومی در حال حاضر حدود ۲ میلیون دختر که از سن ازدواج آنان گذشته است و «عانسه» نامیده می‌شوند، در عربستان وجود دارند.

این پدیده باعث رواج ازدواج‌های موقت در این کشور شده به گونه‌ای که انواع این ازدواج‌ها را رسانه‌ها تا ۹ عنوان هم ذکر کرده‌اند که متأسفانه «زواج فرند» نیز یکی از این انواع است که تابع قاعده و قانونی نیست و سلامت جامعه سعودی را تهدید می‌کند. طبق ارزیابی‌های بعمل آمده ۸۰ درصد کسانی که به ازدواج موقت روی آورده‌اند از افرادی بوده‌اند که همسر داشته‌اند. ازدواج‌های موقت مردان دارای همسر از سویی و روی‌آوری خانواده‌ها به شبکه‌های مختلف‌ماهواره‌ای باعث بروز شکاف در خانواده‌های سعودی شده وآمار طلاق بویژه در مجامع شهرنشین را افزایش داده است. در سالهای اخیر به دلیل استفاده افراطی از ماهواره‌ها، جوانان نیز از خانه‌ها گریزان شده و به روابط نامشروع در خیابانها، رستوران‌ها و ... پرداخته‌اند.

وضعیت سواد:

در دو دهه اخیر سوادآموزی در عربستان و اقبال مردم به

ص: ۵۵

مدارس و دانشگاهها رشد چشمگیری داشته است. میزان بیسوادی طبق آمارهای رسمی به ۹ درصد و غیررسمی به ۱۴ درصد رسیده است. در حال حاضر بیش از ۶ میلیون از جمعیت جوان عربستان در مدارس و بالغ بر ۶۰۰ هزار نفر نیز در دانشگاهها به تحصیل اشتغال دارند و حدود ۱۰۰ هزار نفر از جوانان این کشور در خارج تحصیل می‌کنند. مدارس این کشور به دخترانه و پسرانه و با دو مدیریت جداگانه تقسیم می‌شوند. دانش‌آموزان پس از مقطع پیش دبستانی در سه دوره ابتدایی- متوسطه و ثانویه تحصیل و دیپلم دریافت می‌کنند و سپس بر اساس معدل و بدون گذراندن کنکور وارد دانشگاه می‌شوند. عده زیادی از معلمان مدارس و بویژه اساتید دانشگاههای این کشور از شهروندان سایر کشورها و بویژه مصر و سودان هستند.

دانشگاهها و مراکز آموزش عالی:

هشت دانشگاه دولتی در عربستان فعالیت دارد که مهمترین آنها دانشگاه ملک سعود ریاض و دانشگاه ملک عبدالعزیز جده هستند که دارای دانشکده‌های متعددی می‌باشند. برخی دانشگاهها و مراکز آموزش عالی عربستان مثل دانشگاه نفت و معدن ملک فهد در جده در رشته‌های تخصصی فعالیت دارند. در سال‌های اخیر عربستان اجازه داده است که مدارس و دانشگاههای غیرانتفاعی هم در این کشور شروع به فعالیت نمایند. پایان

جلسه یازدهم: اوضاع اجتماعی عربستان- ۲

وضعیت کار بیکاری:

وضعیت کار برای شهروندان سعودی از سامانه خوبی برخوردار نیست و رشد بیکاری در عربستان حدود ۱۱ درصد اعلام شده است. میزان فارغ‌التحصیلان دانشگاهها در عربستان با بازار کار همخوانی ندارد و بسیاری از دانش آموخته‌های مراکز آموزش عالی یا بدون کار می‌مانند و یا به مشاغل کاذب نظیر رانندگی تاکسی و یا فروش اجناس مشغول می‌شوند. بر اساس آمار رسمی حدود ۱۳ از جمعیت عربستان را اتباع خارجی تشکیل می‌دهند و آنان اکثر مشاغل مدیریتی، تولیدی و خدماتی را به خود اختصاص داده و سالانه دهها میلیارد دلار را از کشور عربستان خارج می‌کنند. در سال‌های اخیر دولت ریاض برای جلوگیری از رشد بیکاری و ایجاد اشتغال، دستور بومی‌سازی بسیاری از مشاغل را صادر کرده که عرصه فرهنگ و آموزش و بانک‌ها در مرحله نخست قرار گرفته‌اند. حضور کارگزاران خارجی در عربستان علاوه بر تأثیر زیاد در ابعاد

ص:۵۶

ص: ۵۷

اقتصادی بر امور فرهنگی و اجتماعی این کشور نیز اثرات عمیقی گذاشته است. وجود این کارکنان علاوه بر اینکه وابستگی شدید عربستان به فناوری‌های بیگانه را به دنبال داشته آداب و فرهنگ و رسوم مردم این کشور را نیز تحت الشعاع خود قرار داده است.

حضور زنان و مردان خارجی در خانواده‌های سعودی و اقدام آنان به پرورش فرزندان عرب باعث شده که جوانان تازه به دوران رسیده بافرهنگ و حتی زبان مادری خود نوعی بیگانگی را داشته باشند.

فقر و شکاف‌های طبقاتی:

در عربستان به رغم درآمدهای سرشار، توزیع ثروت و برخورداری‌های دیگر به نحو متعادل صورت نگرفته است و در این کشور بین اقشار مختلف فاصله‌های طبقاتی فراوان یافت می‌شود.

خانواده سلطنتی، ارتشی‌ها و دانشگاهی‌ها در درجات اول درآمدی هستند و کارمندان بخش‌های دیگر در رده بعد هستند لیکن قشر زیادی که در این طبقه‌بندی‌ها قرار نمی‌گیرند از وضعیت اقتصادی مطلوبی برخوردار نیستند. بسیاری از شهرهای عربستان و از جمله ریاض پایتخت این کشور کپرنشین‌هایی را در اطراف خود جا داده‌اند که ساکنان آنها با فقر دست و پنجه نرم می‌کنند.

بسیاری از روستاها از نعمت آب و برق و جاده محروم هستند و در برخی روستاها طبق اخبار منتشر شده در روزنامه‌های رسمی عربستان با آب افطار می‌کنند و آه در بساط ندارند. کاخ‌ها در کنار

ص: ۵۸

کوخ‌ها به وضوح نمایان است به گونه‌ای که توجه هر بیننـده‌ای را به خود جلب می‌کند. در اغلب شـهرها کودکان در فصل تعطیلی مدارس و یا اوقات فراغت از مدرسه در چهارراه‌ها گرد آمده و به تکدی‌گری مشغول هستند و یا اینکه به مشاغل کاذب نظیر فروش کبریت، بطری آب و دستمال‌کاغذی می‌پردازند.

انتخابات:

همـانگونه که قبلًا نیز به آن اشـاره شـد عربستان‌سـعودی از یـک حکـومت پادشـاهی موروثی و مطلقه برخوردار است و طبق قـانون اساسـی نوپای عربستان فرزندان ذکور ملک‌عبدالعزیز باید تا زمانی که زنده هستند یکی پس از دیگری زمام امور را بدست بگیرند. بر اسـاس این قـانون که پادشـاه نخست‌وزیر هم هست انتخـاب اعضـای کابینه و اعضای مجلس شورا، امیران مناطق و کلیه مسـئولان لشـکری تا رده‌های چندم برعهده پادشاه است و مردم در این امور هیچ نقشـی ندارند. در دو سال گذشته هیأت دولت تصویب کرد که نیمی از اعضای شوراهای شـهر را مردم انتخاب کنند که انتخاب این عده نیز توسط مردان سـعودی صورت گرفت و زنان در آن نقشی نداشتند.

مطبوعات و رسانه‌ها:

در جامعه سعودی تزریق اطلاعات به بدنه اجتماع به سختی و با

ص: ۵۹

کنترل‌های شدید صورت می گیرد. اکثر رسانه‌ها تحت پوشش دولت هستند و در بسیاری از روزنامه‌ها یکی از امراء عضو هیأت تصمیم گیر می‌باشند.

نویسندگان هم توسط دولت تغذیه می‌شوند و به همین دلیل از نشر مسایل انتقادی در روزنامه‌های عربستان بر علیه دولت خبری نیست. تا پنج سال پیش روزنامه‌نگاران و مطبوعاتی‌ها نیز مانند بقیه تشکلی نداشتند لیکن از سال ۲۰۰۱ بر اثر فشار غربی‌ها انجمن صنفی روزنامه‌نگاران و کارگران تأسیس شد. در عربستان چند روزنامه به نامهای الریاض- الجزیره- عکاظ- الوطن- المدینه- الیوم- البلاد- الندوه- المسائیه والأقتصادیه منتشر می‌شوند که در میان آنها روزنامه نوپای الوطن که در منطقه عسیر و زیر نظر امیرخالدالفصیل فعالیت می کند نسبت به دیگران از آزادی بیشتری برخوردار است و گاهی مسایل انتقادی را به صورت کم‌رنگ منتشر می کنند.

دو روزنامه فرا منطقه‌ای الشرق الاوسط و الحیات نیز با سرمایه عربستان در خارج کشور منتشر می‌شود. عربستان دارای روزنامه‌هایی نیز به زبان انگلیسی است که ریاض دیلی، سعودی گازت و عرب نیوز مهمترین آنهاست. در عربستان سعودی یک خبرگزاری دولتی به نام «واس» که مخفف «وکالهٔ الانباء السعودیه» است، فعالیت دارد و تنها منبع رسمی رسانه‌های این کشور است.

خبرگزاری وابسته به سازمان کنفرانس اسلامی نیز با نام اختصاری

ص: ۶۰

«ایینا» در بندر جده فعالیت دارد.

حضور خبرگزاری‌ها و صاحبان رسانه‌های خارجی در عربستان بسیار محدود است به گونه‌ای که در چند سال اخیر تنها هفت خبرگزاری خارجی و از جمله خبرگزاری جمهوری اسلامی «ایرنا» در این کشور اجازه فعالیت پیدا کرده‌اند. تلویزیون عربستان‌سعودی دارای دو شبکه است که یکی از آن به زبان عربی است و بیشترین ساعات آن به پخش برنامه کودک و اخبار اختصاص دارد و شبکه دوم که نیمی از ساعات آن به بخش ورزشی اختصاص دارد، بیشتر به زبان انگلیسی فیلم پخش می‌کند. رادیو و تلویزیون عربستان زیر نظر وزارت فرهنگ و اطلاع‌رسانی فعالیت می‌نمایند. طبق نظرسنجی‌های بعمل آمده تلویزیون عربستان یکی از کم بیننده‌ترین تلویزیونهای منطقه است و به همین دلیل اکثر مردم این کشور به استفاده از ماهواره‌ها و شبکه‌های تلویزیونی خارجی روی آورده‌اند. خود عربستان نیز به دلیل محدودیت‌های داخلی، در خارج کشور شبکه‌هایی را ایجاد نموده که شبکه خبری العربیه- ام.

بی. سی‌های ۱ و ۲ و شبکه رقص و موسیقی «روتانا» مهمترین آنها هستند.

اوضاع شیعیان:

طبق آمار رسمی منتشر شده در رسانه‌های سعودی ۱۵ درصد جمعیت این کشور را شیعیان تشکیل می‌دهند که بر این اساس

ص: ۶۱

چنانچه جمعیت خود عربستان و بدون احتساب خارجی‌ها ۱۶ میلیون نفر می‌باشد نزدیک به دو میلیون و ۳۰۰ هزار نفر جمعیت شیعیان می‌باشد.

اگر چه مذهب شیعه در عربستان در سالهای اخیر به عنوان یک اقلیت پذیرفته شده لیکن اگر جمعیت ۴ فرقه اهل سنت به صورت دقیق مشخص شود معلوم نیست که آنها در اقلیت باشند. اکثر جمعیت شیعه عربستان در منطقه شرقیه و شهرهای قطیف، ظهران، دمام و احساء ساکن هستند و حدود ۵۰ هزار نفر نیز در مدینه‌منوره زندگی می کنند و در شهرهای دیگر نیز به صورت پراکنده حضور دارند. شیعیان در دو دهه پیش وضعیت اسفباری داشتند و اجازه ورود به مراکز دولتی و مجامع سعودی‌ها را نداشتند و از داشتن مدرسه خاص و برگزاری مراسم ویژه رنج می‌بردند. با ورود یک عضو شیعی به مجلس شورای مشورتی کشور در سال ۱۹۹۳ اولین گام برای به رسمیت شناختن شیعه در عربستان برداشته شد لیکن با مخالفت شدید سلفی‌ها ورود این عده به مراکز دولتی و رسمی با کُندی بسیار پیش می‌رود. در ۵ سال گذشته که با ابتکار ملک‌عبداللَّه گروه گفتگوی ملی «حوار الوطنی» تشکیل شد چهار روحانی شیعه وارد این گروه شدند. در حال حاضر و با به قدرت رسیدن ملک عبداللَّه، شیعه از جایگاه و منزلت بیشتری برخوردار شده و امیرمحمدبن فهد امیر منطقه شرقیه نیز در بهبود وضعیت آنان تلاش شایسته‌ای کرده است، و اکنون آنان از آزادی بیشتری برخوردار

ص: ۶۲

هستند. برخی تألیفات علمای آنان اجازه چاپ یافته و در کتابفروشی‌های عمومی عرضه می‌شود. شیعیان عربستان که در گذشته برای سفر به جمهوری اسلامی ایران و زیارت اعتاب مقدسه با مشکلاتی روبرو بودند اکنون از تسهیلات برقراری هواپیمای مستقیم بین دمام و مشهدمقدس برخوردارند و به راحتی تردد می‌کنند و در داخل کشور نیز محدودیت‌های استخدام فرزندان آنان در ادارات تا اندازه زیادی مرتفع شده است که امید است در آینده شاهد بهبود وضعیت آنان باشیم.

پایان

ص: ۶۳

جلسه دوازدهم: معرفی نهادهای عربستان

هیأت کبار علما و موقعیت آن:

در رأس بنیادها و مؤسسه‌های دینی عربستان سازمان علمای بزرگ این کشور هستند که در سال ۱۳۷۳ قمری در زمان ملک فیصل تأسیس شده و در داخل عربستان به عنوان «هیأت کبارالعلما» شناخته می‌شود و مرکب از ۱۵ تن از علمای برجسته عربستان می‌باشد. پیش از این ریاست این هیأت با «شیخ عبدالعزیز بن‌باز» مفتی نابینای سعودی بود که با مرگ وی در سال ۱۴۲۰ ه. ق «شیخ عبدالعزیز بن‌صالح آل الشیخ» به جای وی توسط ملک فهد برگزیده شد. وظیفه اصلی این هیأت صدور فتواست و تمامی پیروان مذاهب حنبلی، شافعی، مالکی و حنفی باید بر اساس فتوای این هیأت که معمولًا بر اساس مذهب احمدبن حنبل است عمل کنند. در گذشته این هیأت از نفوذ گسترده‌ای در داخل جامعه عربستان برخوردار بود لیکن در سالهای اخیر به دلیل رشد جریانات دینی و گسترش روحیه روشنفکری از عمق نفوذ آن کاسته شده است.

طایفه آل الشیخ:

قبلًا ذکر شد که در سال ۱۱۵۷ هجری قمری و در دوره تشکیل اولین دولت سعودی محمدبن سعود و شیخ محمدبن عبدالوهاب متحد شدند و هر دو به این توافق رسیدند که امور سیاسی توسط دولت وامور مذهبی توسط شیخ محمد رهبری شود. شیخ محمد احیاگر تفکر ابن تیمیه بود که اعتقاد داشت که خداوند جسم است.
از آن زمان تاکنون فرزندان محمدبن عبدالوهاب که به «آل الشیخ» معروف هستند و طایفه بزرگی را تشکیل می‌دهند با شدت و ضعف به همین مسئولیت ادامه می‌دهند. اکنون مفتی بزرگ عربستان از آل‌الشیخ‌ها و از نوادگان محمدبن عبدالوهاب است و چند وزیر کابینه هم که مسئولیت امور آموزشی و فرهنگی را برعهده دارند از این طایفه هستند.

هیأت‌های امر به معروف و نهی از منکر:

این هیأت از جمله نهادهای تحت پوشش جریان سنتی دینی و هیأت کبار علماست. وظیفه این هیأت همانند پلیس منکرات و در سطح اجتماع با مأموران خود که به «مطوع» شهرت دارند با کارهای خلاف شئونات اسلامی مبارزه می‌کنند و در اوقات نماز مردم را به رفتن به مساجد دعوت می‌نمایند و از تردد افراد بدحجاب در معابر عمومی جلوگیری می‌کنند. افراد این هیأت و «مطّوع» ها مقبولیت اجتماعی ندارند و عامه مردم از عملکرد آنان ناخرسند هستند.

ص:۶۴

ص: ۶۵

بسیاری از آنان لباسهای ویژه‌ای می‌پوشند و چهره‌های عبوسی دارند. اقدامات غیرمنطقی اعضای هیأتهای امر به معروف و نهی از منکر و عدم پذیرش این عده باعث شده است که دولت حیطه عملکرد آنان را محدود کند بویژه آنکه در سالهای اخیر اقدامات خشن این عده در رسانه‌های عمومی هم به تمسخر گرفته می‌شود.

اکنون و با تحول در صحنه اجتماعی عربستان دولت مطوعین را مجبور کرده است که قبل از ورود به کار آموزش‌های لازم را ببینند.

گروههای خیریه داخلی و خارجی:

عربستان سعودی از سالهای گذشته با تأسیس بنیادهای خیریه کمک به مسلمانان در سراسر جهان را آغاز کرده است. در حال حاضر در داخل و خارج این کشور و با استفاده از سرمایه‌های هنگفت این کشور نهادهای خیریه کمک به نشر و گسترش اندیشه وهابیت را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند. تأسیس مدارس مذهبی، نشر و توزیع قرآن، تربیت مبلغان اسلامی در دانشگاههای ام‌القراء و دانشگاه اسلامی مدینه‌منوره از جمله کارهای عربستان است. در داخل کشور مؤسسه کمک به مسلمانان چچن، مسلمانان فلسطین، مسلمانان بوسنی و هرزگوین و مردم افغانستان و هیأت کمک به جوانان اسلامی به صورت موظف و زیر نظر وزیر کشور عربستان‌سعودی فعالیت دارند و به این طریق مسلمانان دنیا را با سرمایه‌گذاری‌های گسترده جذب اندیشه‌های خود می‌کنند.

کشورهای فقیر آفریقایی و بعضی‌کشورهای اسلامی بیشتراز‌کمک

ص: ۶۶

نهادهای خیریه عربستان‌برخوردار هستند.

گروه گفتگوی ملی:

پس از اینکه در سال ۱۹۹۵ میلادی ملک فهد به دلیل سکته مغزی ویلچرنشین شد و نتوانست به تمشیت امور کشوری بپردازد برادرش امیرعبداللّه با تفویض اختیار پادشاه، زمام امور را بدست گرفت. عبداللّه برادر ناتنی ملک فهد است و فرزند دشت و صحراست و به همین دلیل هم از بنیه جسمی بهتر و هم از دید بازتری نسبت به اجتماع برخوردار است و گرایش مردم به این کهنسال نواندیش بیشتر از سایر برادران است. در دوره چند ساله حضور او در عرصه تصمیم‌گیری عربستان بسیاری از دیدگاههای بسته و خشن اصلاح شده و جامعه عربستان به سوی پیاده‌سازی بیشتر دموکراسی پیش می‌رود. یکی از کارهای پسندیده ملک عبداللّه در پنج سال قبل تشکیل گروه گفتگوی ملی یا «حوارالوطنی» است که در آن نماینده اقشار مختلف جامعه عربستان اعم از شیعیان، روشنفکران، برخی منتقدان و حتی ناراضیان حضور دارند. این گروه به صورت مرتب و در شهرهای مختلف تشکیل جلسه داده و در هر جلسه برخی از مشکلات و معضلات اجتماعی را مورد رسیدگی قرار می‌دهد. اگر چه تشکیل این گروه ناخرسندی برخی از مذهبی‌های سنتی عربستان را درپی داشته است ولی اکثریت مردم از این ابتکار ملک عبداللّه استقبال کرده و تأسیس این گروه را زمینه حضور بیشتر خود در صحنه اجتماعی قلمداد می‌کنند.

جلسه سیزدهم: مناسبات جمهوری اسلامی ایران و عربستان

قبل از انقلاب اسلامی:

تهران و ریاض در سال ۱۳۰۷ و پس از تشکیل حکومت مرکزی عربستان روابط سیاسی خود را آغاز کردند و دو سال بعد سفارت ایران در عربستان گشایش یافت. لیکن این روابط همواره دستخوش تحولات منطقه و برخی درگیری‌ها بوده و در مقاطعی نیز سفارت ایران در عربستان به دلیل همین مشکلات فعالیت خود را متوقف کرده و یا سفیر آکرودیته داشته است. در این سالهای طولانی دو کشور به دلیل موقعیت سیاسی و مالی که داشته‌اند ثبات منطقه را تأمین می‌کردند لیکن همیشه بین دو طرف نگرانی‌هایی وجود داشت و به همین دلیل دو کشور در خرید اسلحه و مهمات و انبار کردن آن از یکدیگر سبقت می‌گرفتند لیکن ضرورت جلوگیری از بر هم ریختن ساختار سیاسی و سنتی کشورهای منطقه تهران و ریاض را در طول سال‌های طولانی در کنار یکدیگر قرار داده بود.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی اوضاع به کلی تغییر کرد و

ص:۶۷

ص: ۶۸

روابط ایران و عربستان به دلایل گوناگون دچار فراز و نشیب‌های فراوان شد.

زمان جنگ تحمیلی:

عربستان به دلیل عضویت در شورای همکاری خلیج‌فارس و اتحادیه عرب پس از شروع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به صورت آشکار جانب دولت بغداد را گرفت و سرزمین خود را به روی ورود نیروهای خارجی و ارسال اسلحه و مهمات از کشورهای خارجی به مقصد عراق گشود. تمامی مرزهای عربستان به سوی عراق باز شد و عربستان در منطقه به عنوان یک پل ارتباطی بین جهان خارج و دولت جنگ افروز عراق درآمد. کمک‌های جنسی و مالی عربستان و استفاده از سرزمین‌های این کشور، ریاض را به متحد اصلی بغداد تبدیل کرده بود و نیروهای سپر جزیره شورای همکاری که در شرق عربستان مستقر بودند نیز به عراقی‌ها کمک می‌کردند. علاوه بر کمک‌های تسلیحاتی و جنسی دولت ریاض، به اعتراف امیرنایف وزیر کشور عربستان، کمک مالی این کشور به عراق ۸۰ میلیارد دلار بوده است. اگر چه در سالهای اولیه جنگ روابط دیپلماتیک دو کشور هیچگاه قطع نشد لیکن در حد کاردار تنزل یافت و دو طرف حالت خصمانه‌ای در برابر یکدیگر داشتند.

بعد از حمله عراق به کویت:

روابط دو کشور در سالهای ۶۷ و ۶۸ و ۶۹ به دلیل شهادت ۴۰۰

ص: ۶۹

حاجی ایرانی قطع بود و سفارتخانه‌های دو کشور در تهران و ریاض نیز فعالیتی نداشتند. در طول این سالها حمله عراق به کویت صورت گرفت و دولت عربستان با میزبانی دولتمردان کویتی و گشودن سرزمین‌های خود به روی نیروهای متحد و کمک ۶۰ میلیارد دلاری توانسته بود در سرکوب عراقی‌ها نقش برجسته‌ای را ایفاء کند. در سال ۷۰ ارتباط سیاسی تهران و ریاض مجدداً برقرار شد و حجاج ایرانی نیز اجازه تشرف پیدا کردند. دیگر از آن برخوردهای خشن مأموران و شهروندان سعودی خبری نبود و آنان که در طول این سالها سبعیت صدام و موضع حکیمانه تهران در قبال جنگ عراق و کویت را به عینه دیده بودند به حقانیت جمهوری اسلامی ایران در جنگ تحمیلی گردن نهادند و بنا داشتند شرمندگی سالهای پیش را با چهره‌ای گشاده پاسخ گویند. از این سال به بعد ارتباط بین جمهوری اسلامی ایران و عربستان دگرگون شد و هر سال چهره بهتری به خود گرفت.

چالش‌های حج:

موضوع حج در سالهای اولیه انقلاب و حتی قبل از آن همواره مسئله مهم میان دو کشور بوده است. در سال ۱۳۲۲ هجری بعلت درگیری حجاج ایرانی با اتباع سعودی و نیز اعدام یک حاجی ایرانی ارتباط دو کشور به صورت کامل قطع شد. بعد از پیروزی انقلاب به رغم نگرانی سعودی‌ها از رشد اندیشه‌های انقلاب

ص: ۷۰

اسلامی روابط دو کشور عادی بود لیکن با برگزاری اولین مراسم برائت به سردی گرایید. در سالهای اولیه انقلاب و در زمان‌های حج به صورت معمول بین حاجیان ایرانی و مأموران سعودی درگیری‌هایی ایجاد می‌شد لیکن اوج این درگیری‌ها در سال ۱۳۶۶ و در راهپیمایی برائت از مشرکین ایجاد شد که طی آن بالغ بر ۴۰۰ زایر ایرانی در درگیری با مأموران سعودی به شهادت رسیدند. این حادثه باعث تعطیلی سه ساله حج و توقف کامل فعالیت‌های سیاسی و دیپلماسی دو کشور شد. از سال ۷۰ به بعد مرحله تنش‌زدایی در روابط تهران و ریاض آغاز شد و اکنون حج و عمره جمهوری اسلامی ایران که روزی مهمترین نقطه چالش میان دو کشور بوده به نقطه اتحاد و اتفاق دو طرف تبدیل شده است.

وضعیت کنونی و دیدگاههای ملک‌عبداللّه:

در حال حاضر و با عنایت به دیدگاههای مدبرانه ملک عبداللّه روابط میان جمهوری اسلامی ایران و عربستان‌سعودی در بهترین حالت ممکن است. دو طرف در زمینه مسایل منطقه‌ای و بین‌المللی دیدگاه‌های مشترکی دارند و در راستای حفظ منافع یکدیگر گام بر می‌دارند. در طول این چند سال هیأت‌های بلندپایه زیادی از دو کشور به کشور دیگر سفر کرده‌اند. ملک عبداللّه و امیرسلطان به ایران سفر کرده‌اند و از این سو نیز علاوه بر وزرا و سایر مقامات، آقایان هاشمی‌رفسنجانی- خاتمی و احمدی‌نژاد سه رییس جمهور

ص: ۷۱

ایران به عربستان سفر کرده و مذاکرات سودمندی داشته‌اند. ملک عبداللّه برای جمهوری اسلامی ایران در منطقه خاورمیانه نقش استراتژیک کامل است و در زمینه برخورداری ایران از انرژی هسته‌ای مسالمت‌آمیز دیدگاه مثبتی دارد. در پرتو دیدگاه روشن پادشاه عربستان دولت این کشور نیز تعریف دیگری از روابط با جمهوری اسلامی ایران را در دستور کار قرار داده است و بین دستگاه دیپلماسی دو کشور رایزنی مستمر وجود دارد.

روابط اقتصادی:

کمیسیون مشترک دو کشور سالهاست که تشکیل شده و هر سال یکبار در تهران و یا ریاض تشکیل جلسه داده و موضوعات فی‌مابین را مورد بررسی قرار می‌دهد. خوشبختانه برقراری کنفرانس اسلامی در سال ۱۳۷۶ در تهران و حضور ملک عبداللّه در این کنفرانس به انعقاد موافقت‌نامه‌های متعددی در مسایل سیاسی، اقتصادی و امنیتی انجامید. دو کشور در یک برهه تصمیم گرفتند که در اوپک موضع واحدی داشته باشند و همین موضع یکسان توانست قیمت نفت را از ۶ دلار به بالای ۷۰ دلار برساند. با وجود این دو کشور در عرصه اقتصادی به عنوان تک محصول (نفت) معرفی شده‌اند و به همین دلیل نمی‌توانند روابط اقتصادی خود را خیلی گسترش دهند. مبادلات اقتصادی رسمی دو کشور در سال ۲۰۰۵ میلادی حدود ۲۵۰ میلیون دلار بوده است که

ص: ۷۲

رضایتبخش نیست. مهمترین کالای وارداتی ایران از عربستان مواد پتروشیمی است و در مقابل خشکبار و موادغذایی به عربستان صادر می‌کند.

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِكُمْ خَیْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۶۰۹-۵۳ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹